

Allt börjar med ett brev – eller snarare ett mejl, sms och en digital enkät. När du fyller 18 får du ett meddelande från Plikt- och prövningsverket.

Då kanske det är din tur att fundera: ska du göra lumpen?

Vad händer från det där första brevet till att man står ute i fält med hjälm och uniform?

Filmen "Värnplikten" förklarar vad värnplikt är – hur den fungerar idag, varför den infördes, och hur den har förändrats genom historien.

Eleverna får följa processen från det första brevet från Plikt- och prövningsverket till livet som värnpliktig: mönstring, utbildning, vardag och ansvar.

Vi får följa hur värnplikten speglar Sveriges förändrade säkerhetsläge – från kalla kriget och avskaffandet 2010 till återinförandet 2017 – och hur den moderna värnplikten idag är könsneutral och bygger på motivation och lämplighet.

FILMFAKTA

- Speltid: 11 min
- Produktionsår: 2025
- Språk: Svenskt tal och text
- Ursprungsland: Sverige
- Art.nr: 203525

Syfte med undervisningen

Filmen "Värnplikten" knyter direkt an till läroplanernas mål i samhällskunskap och historia, där eleverna ska förstå hur demokratiska samhällen organiserar sitt försvar, hur individens rättigheter och skyldigheter hänger ihop, och hur historiska händelser påverkar dagens säkerhetspolitik.

Genom att följa värnpliktens utveckling – från 1800-talets massinkallelser via kalla kriget och avskaffandet 2010 till återinförandet 2017 – visar filmen hur samhällsförändringar, demokratiska beslut och globala konflikter formar Sverige.

Den moderna värnplikten lyfts fram som könsneutral och inkluderande, vilket kopplar till skolans värdegrundsarbete kring jämlikhet, ansvar och delaktighet.

Lärarhandledningen stödjer arbetet med att utveckla elevernas:

- historiska förståelse och källkritik
- kunskap om demokrati, samhällsstrukturer och medborgarskap
- förmåga att analysera säkerhetspolitik och samhällsutveckling
- förmåga till reflektion kring identitet, ansvar och yrkesval

2. Koppling till Lgr22

Samhällskunskap 7–9

Centralt innehåll:

- *Samhällsresurser och hur de fördelas* – totalförsvaret och individens ansvar.
- *Hur demokratiska beslut fattas* – hur staten organiserar försvar och krisberedskap.
- *Rättigheter och skyldigheter* – värnpliktens juridiska ram.
- *Medier och information* – hur hotbilder och säkerhetsläge kommuniceras.

Förmågor:

- Analysera samhällsfrågor och ta ställning.
- Söka, granska och värdera information.
- Resonera om rättigheter, skyldigheter och etiska frågor.

Historia 7–9

Centralt innehåll:

- Sveriges roll i det nordiska och europeiska sammanhanget.
- Kalla kriget och tiden därefter.
- Historiska förklaringar till samhällsförändringar – t.ex. återinförd värnplikt.

Förmågor:

- Använda historiska förklaringar.
- Se samband mellan dåtid, nutid och framtid.

3. Koppling till Gy11

Samhällskunskap 1b / 1a1

Centralt innehåll:

- Samhällsorganisation och maktstrukturer – totalförsvarets uppbyggnad.
- Staten, myndigheter och individens ansvar.
- Säkerhetspolitik, konflikter och krishantering.

Förmågor:

- Analysera samhällsfrågor ur olika perspektiv.
- Reflektera över individens roll i samhället.
- Kritiskt granska information.

Historia 1b / 1a1

Centralt innehåll:

- Kalla kriget, nya säkerhetshot och europeisk säkerhetspolitik.
- Historiska drivkrafter bakom samhällsutveckling.

Gymnasiesärskilda ämnen (t.ex. Ledarskap & organisation, Människans säkerhet)

- Ledarskap, grupprocesser, ansvarstagande.
- Civilt försvar och beredskap.

PLANERING AV LEKTIONSUPPLÄGG (ca 60–90 min)

Steg 1 – Förförståelse (10 min)

Ställ öppna frågor:

- Vad är värnplikt?
- Varför tror ni vissa länder har plikt och andra inte?
- Kan värnplikt vara både en möjlighet och ett ansvar?

Eleverna skriver kort eller diskuterar i par.

Steg 2 – Filmvisning + strukturerad lyssningsuppgift (15–20 min)

Eleverna får anteckna under tre rubriker:

1. Historiska orsaker till värnplikten
2. Hur processen går till
3. Vad värnplikten ger individen

Steg 3 – Fördjupning (30 min)

Gruppuppgifter (välj en eller låt alla grupper ha olika fokus):

A. Historiskt perspektiv

- Hur har värnpliktens roll förändrats från 1800-talet till idag?
- På vilket sätt påverkar internationella konflikter Sveriges försvarspolitik?

B. Samhällsperspektiv

- Vad är totalförsvaret?

- Varför behöver ett demokratiskt land ha ett försvar?
- Vilka rättigheter och skyldigheter har en värnpliktig?

C. Individperspektiv

- Vilka förmågor tränas under värnplikten?
- Är värnplikt något som bör vara frivilligt eller obligatoriskt? Motivera.

D. Källkritik & medier

- Hur skildras värnplikt i medier?
- Hur påverkar säkerhetsläget opinionen?

Steg 4 – Exit ticket (5 min)

Eleverna skriver:

"En sak jag lärt mig och en fråga jag fortfarande har."

5. Fördjupningsuppgifter (hemuppgift eller längre projekt)

1. Intervjuuppgift

Eleverna intervjuar någon som gjort lumpen (förr eller nu) och jämför med filmens innehåll.

2. Säkerhetspolitisk analys

"Förklara hur kriget i Ukraina påverkat Sveriges försvar och värnpliktens återinförande."

3. Yrkesval och karriärvägar

Elever undersöker olika roller inom Försvarsmakten och jämför med civila yrken.

4. Etisk diskussion

"Är det rätt att staten kan tvinga någon till tjänstgöring?"

